

ΚΑΛΛΙΣΤΩ

Ο λύκος στην Ελλάδα: Γνωρίζοντας τους “άγριους” γείτονες μας

Ο λύκος, ένα από τα πιο συναρπαστικά και μυστηριώδη πλάσματα της ελληνικής φύσης, συνεχίζει να παίζει έναν κρίσιμο ρόλο στα οικοσυστήματά μας. Αυτό το φυλλάδιο είναι μια προσπάθεια να γνωρίσουμε καλύτερα τον “άγριο” γείτονά μας, να κατανοήσουμε τη συμπεριφορά του, την οικολογική του σημασία και την ανάγκη για τη διατήρηση του είδους του. Σε μια εποχή όπου η αρμονία με τη φύση είναι πιο αναγκαία από ποτέ, ο λύκος μας υπενθυμίζει την αξία της ισορροπίας και της προστασίας της άγριας ζωής.

Το παρόν έντυπο δημιουργήθηκε από την «Καλλιστώ» στο πλαίσιο της δράσης WP4 Ενημέρωση & Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, Κατάρτιση Κτηνοτρόφων του προγράμματος «Δράσεις για τη διατήρηση των Μεγάλων Σαρκοφάγων και τη Συνύπαρξη τους με τον Άνθρωπο» που υλοποιείται με την υποστήριξη του WWF Ελλάς στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας «Συμμαχία για την Άγρια Ζωή».

Η «Συμμαχία για την Άγρια Ζωή» αποτελεί τη συλλογική προσπάθεια 11 περιβαλλοντικών, Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων, για τη μεγιστοποίηση του αντικτύπου της δράσης τους, με κοινό όραμα την ευημερία της άγριας ζωής και του ανθρώπου.

Οι οργανώσεις-μέλη της πρωτοβουλίας είναι η ANIMA - Σύλλογος Προστασίας Άγριας Ζωής, ο ΑΡΧΕΛΩΝ- Σύλλογος για την Προστασία της Θαλάσσιας Χελώνας, η Ελληνική ΟΡΝΙΘΟΛΟΓΙΚΗ Εταιρεία, η Εταιρεία Προστασίας Βιοποικιλότητας της Θράκης, η Εταιρεία Προστασίας Πρεσπών, το Ινστιτούτο Σπηλαιολογικών Ερευνών Ελλάδας, η Περιβαλλοντική Οργάνωση για την Άγρια Ζωή και τη Φύση «Καλλιστώ», η iSea, το MEDASSET- Μεσογειακός Σύνδεσμος για τη Σωτηρία των Θαλάσσιων Χελωνών, το TETHYS Research Institute και το WWF Ελλάς. Τα προγράμματα της πρωτοβουλίας υλοποιούνται με την υποστήριξη του WWF Ελλάς.

Για περισσότερες πληροφορίες επισκεφθείτε το www.greekwildlifealliance.gr.

Η αναπαραγωγή του εντύπου πραγματοποιήθηκε από το έργο «Υποστήριξη δράσεων για τη βελτίωση των όρων συνύπαρξης ανθρώπου – λύκου στην Ελλάδα» υλοποιείται στο πλαίσιο του Άξονα Προτεραιότητας 4 «ΚΑΙΝΟΤΟΜΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ ΜΕ ΤΟΥΣ ΠΟΛΙΤΕΣ», του χρηματοδοτικού προγράμματος «ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ & ΚΑΙΝΟΤΟΜΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ 2022» με κύριο δικαιούχο την περιβαλλοντική οργάνωση «Καλλιστώ» και συνολικό προϋπολογισμό ύψους 50.000€. Χρηματοδότηση: Πράσινο Ταμείο.

Το προφίλ του λύκου

Ο λύκος είναι το θηλαστικό με τη μεγαλύτερη κατανομή στον κόσμο μετά τον άνθρωπο.

Η προσαρμογή του στα διάφορα περιβάλλοντα και στις συνεχείς αλλαγές είναι το μυστικό της επιβίωσης του.

Είναι ο μεγαλύτερος εκπρόσωπος της οικογένειας των κυνοειδών, το επιστημονικό του όνομα είναι *Canis lupus*. Ο λύκος στην τωρινή του μορφή εμφανίστηκε πριν από περίπου 1 εκατομμύριο χρόνια, πολύ πριν από την εμφάνιση του σύγχρονου ανθρώπου.

Ήξερες ότι;

- στο τρίχωμά του κυριαρχεί το καφέ χρώμα και έχει μια χαρακτηριστική γκρίζα ράχη
- είναι σαρκοφάγο ζώο που τρέφεται κυρίως από άγρια οπληφόρα, πτώματα και κτηνοτροφικά ζώα
- ζει κυρίως σε ημιορεινές και ορεινές περιοχές όπου διασφαλίζεται η τροφή του, ενώ για να κάνει τη φωλιά του, επιλέγει πυκνά δασωμένες περιοχές όπου υπάρχει νερό
- Μπορεί να ζήσει και σε πεδινές περιοχές φτάνει να υπάρχει κάτι να φάει και μια ασφαλής περιοχή να αναπαραχθεί.
- η όσφρηση είναι η πιο ισχυρή αίσθηση του λύκου στο βαθμό που, μπορεί να εντοπίσει το θήραμα του σε απόσταση 3 χιλιομέτρων
- η ακοή είναι επίσης από τα δυνατά σημεία του, και οι λύκοι επικοινωνούν μεταξύ τους ακόμα και όταν εμείς οι άνθρωποι αντιλαμβανόμαστε την απόλυτη σιωπή
- ζει περίπου 10 χρόνια
- το βάρος των ενήλικων ζώων στην Μεσόγειο κυμαίνεται συνήθως από 30 έως 45 κιλά (διαφέρει ανάλογα την περιοχή και τη διαθεσιμότητα τροφής)
- η αγέλη είναι μια συνεκτική οικογενειακή μονάδα που αποτελείται από το αναπαραγωγικό ζευγάρι και τους απογόνους του, αλλά και κάποιους απογόνους από προηγούμενες γεννές
- το μέγεθος της αγέλης εξαρτάται από την διαθέσιμη ποσότητα τροφής και την κατανομή της στο χώρο, την ανθρωπογενή θνησιμότητα αλλά και την πυκνότητα του πληθυσμού συνολικά
- η ταχύτητα που αναπτύσσει ο λύκος τρέχοντας είναι πάνω από 40 χλμ. την ώρα
- οι περισσότερες γεννές γίνονται τέλη Απριλίου μέχρι μέσα Μαΐου, ενώ η εγκυμοσύνη διαρκεί περίπου δύο μήνες
- για την αγέλη είναι σημαντική η επικράτεια της, ο χώρος δηλαδή που ζει και αναπαράγεται την οποία και υπερασπίζεται από άλλες αγέλες. Υπολογίζεται ότι στην Ελλάδα η επικράτεια της κάθε αγέλης κυμαίνεται από 100 έως 300 τετ. χλμ.

Ο Λύκος στον κόσμο

Τον συναντάμε από το Βόρειο Αρκτικό Κύκλο έως και τις ερήμους της Σαουδικής Αραβίας. Η ικανότητα προσαρμογής του λύκου σε διαφορετικά περιβάλλοντα είναι το μυστικό της επιβίωσης του.

Μύθοι και αλήθειες

Μύθος: Οι λύκοι επιτίθενται στον άνθρωπο με την πρώτη ευκαιρία εφόσον πεινάνε.

Αλήθεια: Γενικά ο λύκος αποφεύγει στις περισσότερες των περιπτώσεων τον άνθρωπο. Στην Ευρώπη είναι εξαιρετικά σπάνια τα περιστατικά όπου έχει τεθεί σε κίνδυνο η σωματική ακεραιότητα κάποιου ανθρώπου και συνήθως αυτό οφείλεται σε λύκους που έχουν χάσει τον φόβο τους για τον άνθρωπο επειδή βρίσκουν εύκολη τροφή (π.χ. πτώματα) κοντά σε ανθρωπίνες εγκαταστάσεις.

Μύθος: Οι λύκοι σκοτώνουν για ευχαρίστηση.

Αλήθεια: Οι λύκοι κυνηγούν για να επιβιώσουν και όχι για ευχαρίστηση. Προσπαθούν να καταναλώσουν τη λιγότερο δυνατή ενέργεια κατά το κυνήγι και έτσι επιλέγουν τα ευκολότερα θηράματα. Παρόλα αυτά όταν τα θηράματά τους είναι αδύναμα ή ανίκανα να διαφύγουν ή να υπερασπιστούν τον εαυτό τους (π.χ. πρόβατα μέσα σε μια περίφραξη) οι λύκοι, όπως και πολλά άλλα σαρκοφάγα μπορεί να σκοτώσουν παραπάνω από όσα μπορούν να καταναλώσουν επιτόπου και οφείλεται στο ένστικτο του θηρευτή.

Μύθος: Οι λύκοι δεν χρειάζονται και πρέπει να εξαλειφθούν από το οικοσύστημα.

Αλήθεια: Οι λύκοι είναι σημαντικοί για τη διατήρηση της ισορροπίας στα οικοσυστήματα, καθώς ρυθμίζουν τους πληθυσμούς των θηραμάτων τους όπως τα άγρια φυτοφάγα θηλαστικά και εμμέσως διαμορφώνουν το τοπίο αφού μπορούν να το προστατέψουν από την υπερβόσκηση διευκολύνοντας την επιβίωση πολλών άλλων ειδών.

Μύθος: Οι λύκοι είναι ο κύριος λόγος καταστροφής της κτηνοτροφίας ελεύθερης βοσκής.

Αλήθεια: Οι ζημιές από λύκους στην Ελλάδα αποτελούν ένα υπαρκτό πρόβλημα που δυσκολεύει τους κτηνοτρόφους, αλλά υπάρχουν πολλά άλλα ζητήματα που αντιμετωπίζουν στο επάγγελμά τους που δεν σχετίζονται με τους λύκους όπως οι χαμηλές τιμές πώλησης των προϊόντων τους. Επιπλέον, υπάρχουν διάφορες μέθοδοι πρόληψης για τον περιορισμό των επιθέσεων.

Μύθος: Οι «οικολόγοι» απελευθερώνουν λύκους.

Αλήθεια: Αυτή η αντίληψη είναι ψευδής. Η επανεισαγωγή λύκου σε μια περιοχή προϋποθέτει να υπάρχει ιδιαίτερη ανάγκη όπως να έχει το είδος εξαφανιστεί ή να έχουν μειωθεί δραματικά οι αριθμοί του και να έχουν γίνει αντίστοιχες μελέτες που το επιβεβαιώνουν. Οι επανεισαγωγές που έχουν γίνει οργανώθηκαν, πραγματοποιήθηκαν και εποπτεύθηκαν από κρατικές αρμόδιες υπηρεσίες (π.χ. επανεισαγωγή λύκων στο εθνικό πάρκο Yellowstone). Στην Ελλάδα δεν έχει χρειαστεί και δεν έχει γίνει ποτέ επανεισαγωγή.

Η συνεχής παρουσία του λύκου στην Ελλάδα

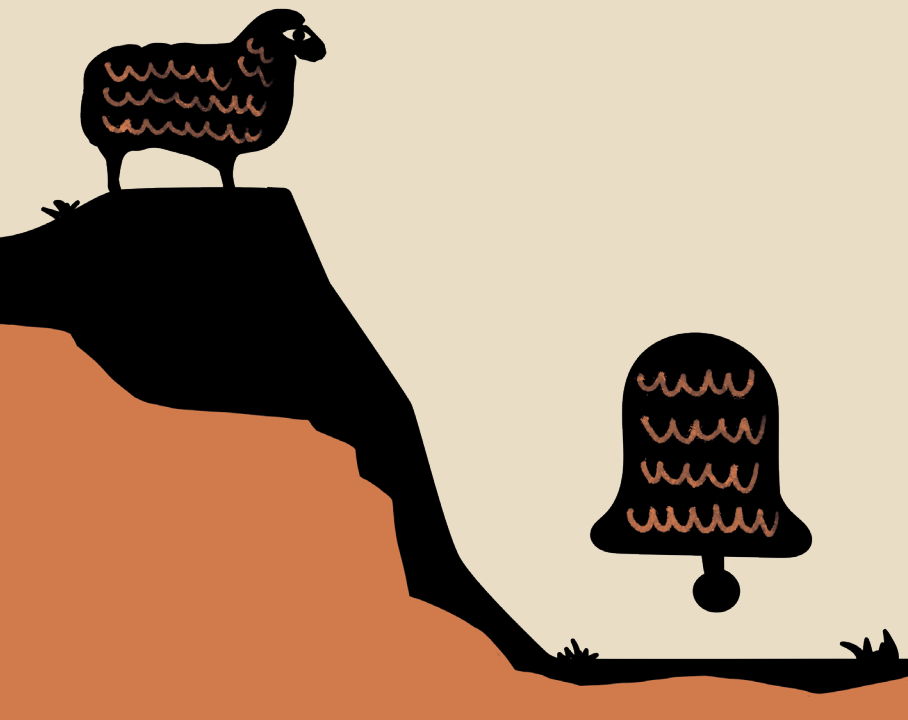

Το φυσικό τοπίο της Ελλάδας έχει διαμορφωθεί, εκτός από το κλίμα και το γεωγραφικό ανάγλυφο, και από την μακράιωνη παρουσία και δραστηριότητα των ανθρώπινων κοινοτήτων όπως τη γεωργία και την κτηνοτροφία. Σε αυτό το τοπίο η άγρια ζωή της χώρας επιβιώνει και συνυπάρχει στις ίδιες περιοχές για χιλιάδες χρόνια με τον άνθρωπο. Όχι πάντα χωρίς προβλήματα, αλλά σε μια ισορροπία που θέλει και την άγρια πανίδα αλλά και τους ανθρώπους να επιβιώνουν στον ίδιο τόπο. Θρύλοι, μύθοι, δοξασίες και παραμύθια μεταφέρθηκαν μέσα στα χρόνια, και σήμερα μας δίνουν στοιχεία για τη σχέση του λύκου με τον άνθρωπο, τις εντάσεις και τις συγκρούσεις από την κοινή τους ύπαρξη στον ίδιο τόπο, και την επίτευξη της κοινής επιβίωσης (ισορροπία). Ο λύκος είχε διαχρονικά πρωταγωνιστικό ρόλο σε αυτές τις ιστορίες. Άλλοτε, πονηρός και επικίνδυνος για τα κτηνοτροφικά ζώα, αλλά και άξιος σεβασμού εξαιτίας της εξυπνάδας του, και άλλοτε, ως ένα ζώο με αντοχή και υπομονή. Έτσι κάπως καταλαβαίνουμε ότι ο λύκος είναι ένα αναπόσπαστο και αποδεκτό κομμάτι της ζωής των ανθρώπων στις αγροτικές κοινωνίες, εδώ και χιλιάδες χρόνια, αφού αυτές οι ιστορίες αντικατοπτρίζουν όχι μόνο την αναγκαστική σχέση του ανθρώπου με τη φύση αλλά και τις πρωταρχικές ηθικές αρχές που υποστήριζαν ουσιαστικά από το πρώιμο αυτό στάδιο- όχι την επιδίωξη της εξάλειψης της άγριας ζωής και την επικράτηση του ανθρώπου έναντι των πάντων – αλλά της αποδοχής της. Μέσα από αυτές μαθαίνουμε για το πως οργανωνόνταν οι αγροτικές ορεινές κοινότητες, ποια ήταν η στάση τους απέναντι στη φύση και τα άγρια ζώα, αλλά και πως αντιμετώπιζαν οι άνθρωποι τις συγκρούσεις. Για παράδειγμα, η ορεινή εκτατική κτηνοτροφία και η μετακινούμενη κτηνοτροφία διαμορφώθηκε με τέτοιο τρόπο μέσα στους αιώνες ώστε να αντιμετωπίζεται η απειλή του λύκου με μέτρα όπως οι δημιουργία ειδικών φυλών σκύλων φύλαξης κοπαδιών που προϋπάρχουν εδώ και 6000 χρόνια. Σαφώς υπήρχαν και υπάρχουν και άλλοι τρόποι πρόληψης των απωλειών σε κτηνοτροφικά ζώα, αλλά το σημαντικότερο είναι ότι οι προσαρμογές αυτές των αγροτικών κοινωνιών οδήγησαν σε μια ιδιόρρυθμη μεν, και όχι πάντα ειρηνική, συνύπαρξη των ανθρώπινων δραστηριοτήτων με το λύκο στον ίδιο χώρο.

Προστατεύοντας την κτηνοτροφία

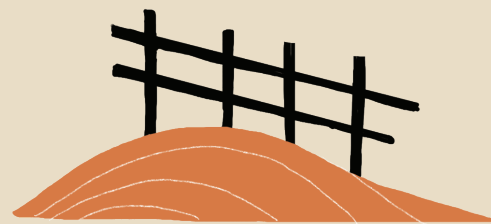
Οι ζημιές από λύκους είναι ένα υπαρκτό πρόβλημα που δεν είναι ούτε καινούργιο, καθώς απασχολεί τον άνθρωπο από την εποχή εγκαθίδρυσης της κτηνοτροφίας εδώ και πολλές χιλιάδες χρόνια, ούτε μη αντιμετωπίσιμο όπως έχει αποδείξει η μακράιωνη επιβίωση του είδους σε περιοχές άσκησης της. Υπάρχουν πολλά μέτρα πρόληψης για τη μείωση των ζημιών στην κτηνοτροφία όπως για παράδειγμα, οι σκύλοι φύλαξης κοπαδιών, η φύλαξη και επιτήρηση από βοσκό, η περίφραξη των ζώων την νύκτα, ο περιορισμός των νεαρών ζώων, η αποφυγή επικίνδυνων περιοχών. Και αυτές είναι μόνο κάποιες από τις παραδοσιακές μεθόδους.

Οι κίνδυνοι που αντιμετωπίζουν οι λύκοι

Καθώς οι λύκοι είχαν πολύ περιορισθεί τις προηγούμενες δεκαετίες λόγω του ανηλεούς κυνηγητού τους από τον άνθρωπο – κυρίως στην κεντρική Ευρώπη και βόρεια Αμερική όπου οι ανθρώπινες κοινωνίες δεν ήταν τόσο ανεκτικές στην παρουσία του, θεσπίστηκαν νόμοι για την προστασία του είδους. Παρότι το κυνήγι του λύκου απαγορεύεται από το 1991, η ανθρωπογενής θνησιμότητα παραμένει ακόμα υψηλή. Κυριότερες αιτίες θανάτου είναι η θανάτωση με όπλο, η χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων και τα τροχαία ατυχήματα. Η κατασκευή δε μεγάλων έργων, όπως οι αυτοκινητόδρομοι, κατακερματίζει τους βιοτόπους των λύκων, εμποδίζοντας την ελεύθερη μετακίνησή τους. Παρόλα αυτά, οι λύκοι λόγω του υψηλού αναπαραγωγικού δυναμικού τους, της προσαρμοστικότητάς τους σε διαφορετικά περιβάλλοντα καθώς μπορούν να τραφούν από ποικιλία τροφικών πηγών, της ικανότητας διασποράς τους σε μεγάλες αποστάσεις και της κοινωνικής τους οργάνωσης που διευκολύνει την επιβίωσή τους με την συνεργασία των μελών σε μια αγέλη, κατάφεραν με την κατάλληλη νομική προστασία, κι ενώ η θνησιμότητα παρέμεινε ακόμα ως απειλή, να αυξήσουν τους αριθμούς τους στην Ελλάδα και την Ευρώπη τις τελευταίες δεκαετίες.

Η επανάκαμψή τους, δημιούργησε νέες συγκρούσεις ιδιαίτερα σε χώρες και περιοχές όπου είχαν εξαφανιστεί τις τελευταίες δεκαετίες ώστε η αντίδραση για τους λύκους να αναζωπυρωθεί έντονα τα τελευταία χρόνια. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να συζητείται ξανά η επανέναρξη της δίωξης των λύκων γεγονός που μπορεί να οδηγήσει και πάλι σε μια πληθυσμιακή συρρίκνωση και να ακυρώσει δεκαετίες προόδου που είχαν επιτευχθεί στον από κοινού διαμοιρασμό της φύσης μεταξύ των ανθρώπινων κοινωνιών/ δραστηριοτήτων και των λύκων.

Οι λύκοι που συναντάμε κοντά σε πόλεις και χωριά

Οι λύκοι επανακάμπουν σε περιοχές που για πολλά χρόνια δεν είχαν παρουσία λόγω του ανηλεούς κυνηγιού τους αλλά και της υποβάθμισης των βιοτόπων τους. Οι αλλαγές στις χρήσεις γης όπως η εγκατάλειψη της ορεινής κτηνοτροφίας και γεωργίας που επέτρεψε την φυσική δάσωση πολλών ορεινών και ημιορεινών περιοχών, αλλά και η ανάκαμψη και εξάπλωση των πληθυσμών των οπληφόρων, όπως το ζαρκάδι και το αγριογούρουνο που ακολούθησαν την εξέλιξη αυτή είναι οι κύριες αιτίες επανάκαμψης των λύκων στην χώρα και επαναποίκησης περιοχών όπου το είδος είχε πρωτίστως εξαφανιστεί.

Αυτό είχε ως αποτέλεσμα, σε μερικές περιοχές της κατανομής του είδους, λύκοι να αρχίσουν σταδιακά να εποικούν και περιοχές κοντά στον άνθρωπο αφού αναγκαστικά και λόγω της κοινωνικής δομής τους, εκδιώκονται από άλλους λύκους που ζουν σε περισσότερο ορεινές και απομακρυσμένες από τον άνθρωπο περιοχές, στην προσπάθεια τους να εγκαθιδρύσουν την δική τους επικράτεια.

Επιπλέον, σε άλλες περιοχές, η ταχύτατη εγκατάλειψη της κτηνοτροφίας όταν δεν συνοδευόταν με επανάκαμψη της φυσικής τους λείας, δημιούργησε εποχιακό έλλειμμα τροφικών πηγών για τον λύκο με αποτέλεσμα σε αυτές τις περιοχές οι λύκοι να προσπαθούν να αναπληρώσουν το έλλειμμα προσεγγίζοντας κατοικημένες περιοχές όπου μπορούν να βρουν άλλες πηγές τροφής για την επιβίωσή τους.

Ως αποτέλεσμα, φαίνεται ότι αυτό το ευπροσάρμοστο είδος αρχίζει να εξοικειώνεται αναγκαστικά με την ανθρώπινη παρουσία. Παρότι, όμως, η παρουσία των λύκων σε περιαστικές περιοχές αποτελεί μια φυσική διαδικασία, απόρροια των σημαντικών αλλαγών στην φύση, τα τελευταία χρόνια η επανάκαμψη των πληθυσμών τους, δεν είναι και επιθυμητή.

Οι τρόποι που μπορεί να μειωθεί το φαινόμενο της εξοικείωσης των λύκων αφορούν πρωτίστως την πρόληψη και περιλαμβάνουν απλές ενέργειες που μπορεί να είναι:

- να μην αφήνουμε έξω τροφές που μπορεί να προσελκύσουν άγρια ζώα,
- να συλλέγουμε τακτικά τα απορρίμματα και να μην αφήνουμε ανοιχτούς τους κάδους,
- να μην αφήνουμε χωρίς προστασία τους σκύλους μας.

Αν συναντήσουμε στη βόλτα μας λύκους και αυτοί βρίσκονται σε απόσταση πάνω από 50 μέτρα, απλά παρακολουθούμε τη συμπεριφορά τους και φυσικά δεν τους πλησιάζουμε. Αν οι λύκοι μας πλησιάσουν σε κοντινή απόσταση, σηκώνουμε τα χέρια μας φωνάζοντας δυνατά. Σε περιπτώσεις προσέγγισης λύκων ή άλλων άγριων ζώων σε κατοικημένες περιοχές ενημερώνουμε το τοπικό δασαρχείο για να λάβουμε πρόσθετες οδηγίες.

Η αντιμετώπιση των ισχυρά εξοικειωμένων λύκων απαιτεί ειδικές δράσεις που αναλαμβάνουν ειδικές ομάδες αντιμετώπισης.

Η Περιβαλλοντική Οργάνωση για την Άγρια Ζωή και τη Φύση «Καλλιστώ» δημιουργήθηκε το 2004, με σκοπό την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, των άγριων ζώων, όπως η αρκούδα και ο λύκος, αλλά και την εξασφάλιση της συνύπαρξης τους με τον άνθρωπο.

Κείμενα και επιμέλεια: Έφη Γελαστοπούλου,
Γιώργος Ηλιόπουλος και Μαρία Ψαραλέξη
Γραφιστική επιμέλεια: **Blind Studio**

Βελισσαρίου 3, Θεσσαλονίκη
54640, Ελλάδα
Τηλ.: 2310 252530
E: info@callisto.gr
Web: www.callisto.gr

Ακολουθήστε μας:

Facebook: Καλλιστώ
Instagram: [callisto_society](https://www.instagram.com/callisto_society)
Youtube: [callisto.gr](https://www.youtube.com/callisto.gr)

Το υλικό δημιουργήθηκε από την Καλλιστώ στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας «Συμμαχία για την Άγρια Ζωή» και η παραγωγή του πραγματοποιήθηκε με χρηματοδότηση του Πράσινου Ταμείου.

